

משהו על האלגיה

לכל שירה גדולה אין גם שירת טשרניחובסקי גטולה מוטובים אל-גיים. והאלגיה כמה פנים לה: עתים העצב שבה עדין ומזוכך, ואם גם ירטיט את הלב, לא ימחצו, ועתים היא השופת-פנים, מודרמת בעלילת-תאניה, ריגון והתרמה.

האלגיה של טשרניחובסקי לרוב סוביקטיבית במתותה וזעזעו בה נימות קובלנה, להודיעכם שגם כאופל בהיר זה ארב האופל לעננו. עוד בשיר העלומים שלו, "נטע זר את לעמך" נצטללה נימה של התי-רסה. אמנם תוכו רצוף דוקא בטחתי-התר, המשורר העלם ראה את שירתו כאדירת קולות ומבהיקה "בשלל צבעי דקמה" ושלוחותיה תנענה לכל גילויי היש, ואילו שופי-טיה מנדיה יבוזו לו, שכן ישנא את מנהגיהם ומסורת קדושיהם, ו"הלל מושבותיהם מה צד לך, מה צד!" זאת היתה פרצה ראשו-נה בחומת המנן שלו, וההרגשה שהם "באשת קבר נרמב הגו" ושי-רתו "אביו וששון האור" מן הדיון שתדכא את המשורר, שראה את עצ-מו "נכרי לכל". ואם עמדו לו האונים האדירים ישחיו שוקקים בו להתגבר על דבאנו ולטנות את ה"שהד העז", לא נבצר בכל זאת ממנו להפינו בלי. ונימה זו של בדידות ותלישוה שירתו תווע מדי פעם כנפשו לנתני-גנה בעצב גזור ב"האלם אינו אלא". וגם כאן יעריך את עצמו לעומת עמו: "בנפש הפשית, חפה מכל סדק וקדע / ובלבב שלם

בכל נומי בניכח-הרמוניה / היותי תועה גלמוד בעדת בני נמי". ומה הוא הרגיש את עצמו גלמוד כך גם שירתו: "שירי נכרי, שיר זר ללב אומתי / עירי כי הו-פיע ועירי כי ילך / באפס ללב קו-לט אותו וללא בתיקול / כאותה צוחת-גשר בודד, צוחת-פרא". טפין מרות אלה נמסכו לכמה משי-ריו לריססו גם כמה מספוריו ושי-הות בעל-פה, אין זאת שהעיק עליו איזה תסביך נפשי, ועם כל היותו חסון, רענן, מטולל ושופע חיים וחדות-חיים, לא יכול להשתחרר מרגש מרירות שחילתל בלבו, עד שבטאו בהרזוים חזקים וחתוכים.

והגיעו הדברים לירי כך, שראה את עצמו עתים עזוב ונשכה וכאילו עקור טשודש. נדיפת ריה תפוח-זהב, שקסם כשמש של תקוה, המסמלת "הלום חרותנו ותחית העם" הצ-ביטה את לבו, כי "לא היה גם אדם, לא היה גם איש / מאלה שחלמו אתי החלום / זקטף בשבולי — לרתוק מדיש — / לא היה, לא היה, אביו — / ושלה לי פרה הלכנו". (פרח הכלנית)

ובכל ארץ השמש ותחת שמי כחול לא נמצאה יד אהים שתעקד זמורה לשלוח לו ציה, "כי אין לי, אין לי אביו / בארץ אבותי אין כל".

כך שר המשורר בפשטות מקפיר-אה את הרם על בדידותו והתער-טלותו, על היותו עקור משרשי החיים החדשים בארץ, ומה פלא, איפוא, כי גם בפגישה ראשונה עם זו הארץ תקפתו אכזבה זב, "שעה של פדוות" ישאג ככאב עצום:

איך, חלומי, הנהדר הקוסם? / חלום חלומותי איה "

והן חלם, כי יהדש כנורו, ימרוא דק שחק, ומי זה העיב כנורו והקדיד זור שירו?

ודאי שהרזוים כאלו ולידי "שעת חולשה חורה" הם, אבל העצב שבי-הם חילחל בלבו ימים רבים ונחנת-נתבטא במשנה עזו ב"אני — לו משלי אין כלום", — שירת-ההרגי-נציה ההרופה והערטילאית ביותר שהשמיע לנו בחייו. איזו הסתלקות מכל גילויי העולם הנהיידים ואיזו ניהושים אפלים וכבדים: "ובמנורה עיד אור, עליו, בהיר גדול / אך מי ידע, הוי מי, אם די השמן בה? כלום אין כאן רמו ל"עמדת מלכת", שבאלגיה האחרונה שלו על ה"כוכי-בים?

ואמנם יודע אנכי, כי יש-טשרי-ניחובסקי אחר, משורר האפוס, האידיליה, המברן על האורים והי-אונים, על הנידול ותצמיחה, משורר האיתנום, וכו' וכו' — אבל דוקא עכשיו, עם תום צבאו עלי אדמות — והלב נצבט מתונה גדולה יש רצון להתייחד עם האלגיה שלו, להציץ לתוך אותה פנת-נפש, הש-רויה בלה בצל, והרוחשת עצב עמוק, עצב הנורד, הכורד, שאין לו כלום מלבד "חזון מורם מעם", "שירה תקריתפך כגל".

ומדי תציץ לפנו דמותו הבודדת, מתלבטת "בין ד' כתלים של הדר לא לך" — יתגלה אז מעין האלגיה של המשורר שעם כל כחותיו הנדו-לים היה גדאל לי עתים: ברפיון-הילד העזוב ונאנה, וכולו אומר עצב.

נ. גיינבלאט